

ABHAGYOPAKHYANAM.

A humorous poem in one canto.

BY

K. VEERESALINGAM,

Senior Pundit, Rajahmundry College.

செனியர் புந்தி ராஜகமுந்திரி கல்லூரி

செனியர் புந்தி ராஜகமுந்திரி கல்லூரி

செனியர் புந்தி ராஜகமுந்திரி கல்லூரி

THIRD EDITION.

MADRAS:

PRINTED BY N. BRAHMANANDAM NAIDU,

AT THE CHINTAMANI PRESS,

4, Adyappah Modaly Street, Porasappalam.

1898.

Price 1½ Anna

అ భాగ్యోపాఖ్యానము.

హాస్య ప్రబంధము.

ఇది

రాజమహేంద్ర వరము దొరతనమువారి కాలేజిలో

ప్రధానపండితుడగు

కందుకూరి - వీరేశలింగముచేత,

రచియింపఁ బడినది.

రెండవ కూర్పు.

చెన్నపురి:

శ్రీ చింతామణి ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడినది.

1898.

దీనివెల 1½ అణా.

అ భాగ్యోపాఖ్యానము.

హాస్య ప్రబంధము.

- క. శ్రీరమణీహృల్లోలా । కారుణ్యలతాలవాల కాంచనచేలా
ఘోరాహావజయశీలా । శ్రీరాజమహేంద్రవరపురీగోపాలా. ౧.
- న. భవదీయికరుణాకటాక్ష వీక్షాసమాసాదిత సరసకవిత్య పటుత్వంబు పెంపున నే
గల్పింపంబూనిన హాస్యరసప్రధానంబగు నభాగ్యోపాఖ్యానంబునకుఁ గథాక్రమం
బెట్టెదనిన. ౨.
- క. అడవులలోఁగడునిడుమలు । గుడుచుచుధర్మాత్తజుండు కొందలపడఁగన్
నడిఁ బరిహాసకుఁడొకఁ డ । యెడకునుజను దెంచి మ్రొక్కి యీకథచెప్పెన్. 3.
- గీ. వింధ్యధాత్రీధరప్రాంత వంధ్యభూమి । జలములేనట్టి యొకపాడుకొలనుదరిని
దండకాగణ్యమధ్యంబుఁ దనరఁజేయుఁ । బాపసదనంబు వ్యాఘ్రాఖ్య పట్టణంబు.
- క. ఆపురము లచ్చియప్పకుఁ గాపురము, జగంబులందుఁ గలపురములలోఁ
గాపురము, పాపసమితికిఁ దాపురము, మహాపుర మలదానవతతికిన్. ౪.
- క. అన్నగరంబునఁ గరమభ్యున్న తివహియించుకుజనపుంగవకౌటి
ల్యోన్నతి కోడుటఁ గాదే । పన్నగకులమెల్లఁజేరె బాతాళంబున్ ౫.
- సీ. వెలయాలినింట నె విడియించి దానిచేఁ దిట్లునుదన్నులుఁ దినెడువారు
తల్లిపోయిననాఁడు దానింట నేయుండి పనియున్నది దెవత్తున నెడివారు
కన్నెటికముచేయుకార్యంబునకుఁ బూర్వులార్జించుమాన్యమ్ములమ్మువారు
భోగకాంతలుగాక పొరుగువారల భార్యలనుజేరి సౌఖ్యంబుగ నెడువారు
విలువసారాయిసీసాలకొలఁదిద్రావియెడలు దెలియక వీధులఁబడెడువారు
నగుచుమర్యాదలనుగాంతు రనవరతము । బ్రాహ్మణోత్తములాదిన్యపట్టణమున. ౬.
- చ. కురుబలముం గనుంగొనుచుఁ గోటితురంగజవంబుతోడ ను
త్తరుఁ డరదంబుడిగ్గి పురితట్టునఁబాటియుఁ గ్రీడిప్రేరణన్
మరలఁగఁ బోరికేగుటకు నవ్వుచునుందురు పోటుబంటులై
పిటికితనంబునం బురిని బేరువహించినరాజపుంగవుల్. ౭.

- గీ. బియ్యమున వడ్లు బెడ్డలు పెక్కుగలిపి
నేతిలో నంటిపండ్లను నెఱయఁబిసికి
తప్పుతూనికతూచుచుఁ దక్కువగను
గొలుచుచును గోమటులు సొమ్ముఁగూర్చుకొందు.
- గీ. కూటసాక్ష్యంబు బ్రాహ్మణగురులవలన | బాగుగా నేర్చుకొని పాటుపడుటమఱచి
జూదములదొంగతనముల శూరులగుచు | శోభఁగాంతురు పురిలోనకూద్రజనులు.
- చ. తనపలుముండ్లవాఁడిమిని దప్పక వాసపునఁజమున్ జయిం
ప నతిదృఢంపుమట్ట లనుమైమఱువొప్పఁగ నేగి ముండ్లచే
ననిఁ గులిశంబుగెల్చి తనకడ్డగువేల్పులకండలాల్చి తా
నొనరెననంగ బ్రహ్మజేము డొప్పగు నెఱ్ఱనిపండ్లగుంపుతోన్.
- చ. పురిఁదగుఁ జుట్టునుంగదిసి భూరిభయంకరలీల దట్టమై
పెరిఁగినగచ్చపెన్ బొదలు పెట్టనికోటగ, లోనియీతచాల్
బురుజులుగాఁగ, దాపునను బొల్చినతుమ్మలు పెద్దముండ్లతో
సురియలుదూసి సద్భటులు స్రుక్కక కావలిగాచుతీరుగాన్.
- స్తీ. మార్దవం బంగ నామణులచన్నలయంద సాహసంబాహారసమయమంద
ప్రజ్ఞయంతయును నంభములుకొట్టుటయంద బంటుతనము వంటయింటియంద
మితభాషణము శాస్త్రతతులచర్చలయంద కలిమి పురంధులకొనులంద
నిలుకడ నెలఁతల నేత్రయుగ్మములంద ధైర్యంబు పెద్దలఁదఱుముటంద
వడి లతాంగుల వంకరనడలయంద | శాంతి యెంతయు దుష్కర్తసహనమంద
కానిమఱియెందువెదకినఁ గానరాద | నంగఁ దద్దయు నాపట్టణమువెలుంగు. ౧౩.
- గీ. తివిరిపాప పుంజంబు మూర్తీభవించి | వచ్చిగుమిగూడి ప్రోల్చారఁబాటుకరణిఁ
బందిగున్నలు చెరలాడు సందులందు | దున్నపోతులకైవడిఁ జెన్నుమీటి. ౧౪.
- గీ. చేరినిల్చిన నంటయిల్ చేరినిల్చుఁ | గానవచ్చినఁ బరువెత్తి కానసొచ్చు
డంబుమీటిన భటసమూహంబుతోడ | సాటియకాదురె మానవకోటి నెవరు. ౧౫.
- గీ. వీటఁగల్గినఁ ఘాటకకోటితోడ | నిలిచిప్రాఁకంగ నేరక నీరుసొచ్చె
వెఱచి తాఁబేటిగుంపులు వేయు నేల | పురినిబుట్టిన నుక్తైనఁబుచ్చిపోవు. ౧౬.
- చ. దనుజులు మర్దులందునిమి తత్తనుమాంసము మెక్కిపోవఁగా
నెనసి పురంబునల్గడల నెమ్ములరాసులు భూధరంబుల
ట్లనుపమలీలనుండఁ బ్రమథావళితోడ మనోజవైరి యా
మనికికి వెండికొండయని మాటికివచ్చుఁ బరిభ్రమమింపుచున్.

ఉ. కొంపలమీఁదితుక్కెగరఁగొట్టుకుపోవఁగఁ దూముకాల్వలోఁ
గంపునుగూడి తోఁటలనుగల్గిన కుక్కపొగాకుచెట్లబల్
గుంపులవాసనంగలిగి కుప్పలు నిప్పలు రాల వేడిలో
ముంపుచు వాయువులోపొలయు ముక్కునవెండుకలెల్లమాడఁగన్. ౧౮.

ఉ. అంగన లూర మెల్లఁ జనునప్పుడు కూడెదమంచు లేళ్ళుఁ జి
వ్వంగులుఁజేరి యోటువడువారినిఁ గెల్చినవారుమ్రొంగఁగాఁ
బొంగుచుఁబన్నిదంబడఁచి పోవఁగఁ జాలక లేడులోడెఁ జి
వ్వంగులు గెల్చెఁ గానియెడ వానికి లేళ్ళనుజంప నేటికిన్. ౧౯.

ఉ. ఆపురమేలు రాక్షసమహాకులవారిధిబాడబుండు, కా
శీపురనాథవిష్ణుసరసీరుహసంభవపాదభక్తసం
తాపకరుండు, పుణ్యవసుధాధర వజ్రధరుండు, ప్రోల్లస
త్పాపధనంజయానిలుండు, దానవుఁ డొక్కఁ డభాగ్యనాముడై. ౨౦.

సీ. వానిదుష్కీర్తితో వాసిచెందఁగఁ బూని కుందుచుఁజీఁకట్లు గుహలనడఁగె
వానిమైబిగితోడ వాదులాడఁగఁ బూని ఖడ్గమృగంబులు కానడాగె
వానిచాపలముతోఁ బ్రతీఁబొందఁగాఁ బూని వానరజాలంబు వనముదూఁతె
వానిమాంద్యముతో సమానంబు రాఁబూని దున్నలు బురదలో దొర్లఁదొడఁగె
వానిక్రౌర్యంబుతో దినుసూనఁబూని ! జడిసి వ్యాఘ్రంబు లడవిలో సంచరించె
వానికంఠస్వరంబుతో వాదుపూని ! పొరలె గార్దభబృందంబు బూదిలోన. ౨౧.

క. నిరతము శంభునిపూజలు ! కరమొనరుచుచుండుపజ్జీకంఠుండు సరియే
పరమాధమగుణుఁ డగునీ! హరదూషణపరున కవని న్యభిచారమునన్. ౨౨.

క. నదలక వారలసమ్మతి ! ముదమున దినమొకని బకుండుపొలియించెను వీఁ
డదరక బలనంతంబుగఁ ! బదుగుర నూర్పుర దినంబుఁ బట్టినధించున్. ౨౩.

క. ధీరహితుండైతగియు న ! ధీరహితుండై ధరిత్రి దీనత నేలెన్
గ్రూరాగ్రేసరుఁ డావిబు ! ధారాతి తనదుచరిత్ర మణిచిత్రముగాన్. ౨౪.

ఉ. అతనికిఁ బొట్టకోసినను నక్షరమొక్కటిలేదు; కాగడన్
వెతకినఁ చెల్వితేదు; దయ వీసమునుం గల్గనైనలేదు; ప్రో
న్నతనయవిద్యలేదు పదునాల్గుపుటంబులు పెట్టికాల్చినన్;
జతురత వాతపెట్టినను నత్యము జిహ్వకు రాదొకప్పుడున్.

౨౫. ✓

వ. అతండొక్కనాఁడు.

౨౬.

- సీ. ఒకదిక్కుననుగుక్కలాకగ్రుక్కగాఁగూయ నొకచెంత బలుదుంత లొలసియార్వ
నొకమూల ఖరజాల మురులీలనోండ్రింప నొకచోట గుడిసేటియునతులడల
నొకదండ ముదిముండ లొకదండుగాఁగూడ నొకవంకబలుకుంక లొదిగియుండ
నొకపొంతఁగడముంతలొకదొంతరగనుండ నొకక్రేవ మధుసేవ లొసరఁ జేయఁ
బెంటపోగులుఁ జీపుశ్శుఁ బేడకుప్ప | లలుకుగుడ్డలుఁ గోడియొకలునుదనరి
డంబుమీతిన శునకాసనంబునందుఁ | గొలువులోఁ జచ్చినట్టులు కూరుచుండె.
- ఉ. ఆగతిఁ గొల్పులోన దనుజాధముఁడుండి గులామునొక్కనిన్
వేగమపిల్చి వేటపయి వేడుక నాకిపుడుద్భవిల్లె వే
వేగమ వేటకాండ్ర మనవేపులఁ దోడ్కొనిరమ్ము నావుడున్
సాగి యతండు చచ్చిచెడి చాలఁగఁజెప్పినరీతిఁ జేసినన్. ౨౮.
- గీ. ముడియెండియున్న మొద్దుగుఱ్ఱముమీఁదఁ | గదలకుండ నెక్కి కాళ్లు నేలఁ
దగులఁగూరుచుండి తక్కినవారలు | వెనుకఁజేరితోల వెడలెనతఁడు. ౨౯.
- న. అట్లుమిడిమిడియెండం గాళ్లుగాల నెత్తిమాడఁ బుగంబువెడలి. 30.
- చ. మలమున మూఁగునీఁగలక్రమంబునఁ బీనుఁగుచుట్టుఁ జేరున
క్కలగతిఁ బుల్లెపైఁగవియుకాకులకైవడి వేటకాండ్రుఁ గు
క్కలు సరదార్లు నల్లడలఁగ్రమ్మి రయంబున నేగుదేరఁగా
వెడలె నతండు కాకములు వేపులు నక్కలుఁ గూయుచుండఁగన్. 3౧.
- న. అంత. 3౨.
- చ. దనుజునిఁజూడ నూత్తుతరదారుణనేత్ర యొకర్తు ముందుగా
నెనసినమొండిగోడపయి నెక్కిన ముద్దియయోర్తు వచ్చి తా
వెనుకకుఁద్రోచె నందుననువెన్నకు నెమ్ములురాలఁగూలి మా
నిని వెసమూర్ఛపోయె వడి నెచ్చెలు లేడిచి రొక్కపెట్టునన్. 33.
- ఉ. వీతశిరోజ యొక్కరిత వే దనుజుంగన గోడయెక్కి యు
ర్వీతలమందు జాతీపడి రింగునదొర్లుచు దైత్యుఁజేరె ని
ర్భీతమనోబ్జయై కలన వీరమునం దనుగెల్వఁ జాలుబం
ట్రౌతుల డించి తన్నుఁగొని గ్రక్కునఁ బొమ్మని వేడవచ్చెనాన్. 3౪.
- ఉ. బాడిదచెట్టు శుష్కుకుచభాగ యొకర్తు నరాశనాధమున్
జూడఁగ నెక్కఁ దన్తహిజసూనచయం బొగి నెండుకాయలం
గూడి సుపర్వవైరిపయి గుంపులుగాఁ బడుపెంపువొల్చెఁ బె
న్వేడిమి మింట దైత్యుపయి వేలుపు లల్కలు రాల్చిరోయనన్. 3౫.

చ. అటుచని యూరిబైటఁ గలయంజరియించుచు నొక్కతావునన్
బెటుకున ముందుగాఁ జెవులపిల్లిని గన్గొని కుక్కగుంపులన్
బటుమతి దానిపైఁ గవియఁబంపఁగ నవ్వియు నేగిక్రమ్మఱన్
దటుకున వచ్చెఁ గాట్లుపడి తత్పురికుక్కల ధైర్యమేమనన్.

31.

ఉ. అవ్వల నూరఁబందియొక టడ్డమువచ్చినఁ దద్భటావళుల్
చివ్వకు నీటెలంగొనుచు శీఘ్రము పర్విడఁ బంది వారలన్
దవ్వలఁజూచి లో బెదరి దారుణభంగిని ఘుర్గురింపఁగా
నెవ్వడిఁ బాటిరాభటులు నిల్వక దానికిలాంగ కుక్కునన్.

32.

గీ. పందిఁ బొడువంగవచ్చినభటచయంబు ! బెండువడి పందితోడనే బెదరియుటికె
శశముఁ బట్టంగవచ్చినసారమేయ ! వితతి శశకంబుతోడనే వెనుకఁ దిరిగె. 33.

వ. ఇట్లు భటశ్వానంబులు బెదరి చెదరిన రాక్షసాధ్యక్షుండు యాక్షపీక్షణుండయి
కుర్కర మర్కట మార్జాల శశకాద్య నేకాక్షుద్రమృగకులంబులఁ బోలీయించి
మృగయావినోదంబు సలుపుచుండ నొక్కచో నొకతరుక్షువువీక్షించి తురంగంబు
భయాకులాంతరంగంబయి యికిలించుచు నపరాష్టాసమయంబున సరోవరసమీ
పంబున బురదనేల నతనిఁ గూలవైచి చనినయనంతరంబ యంతకుమున్న విట్లు
రంబుచేఁ దఱుమంబడి యచ్చట డాఁగియున్న భృత్యుండొక్కరుండు చనుదెంచి
లేవనెత్తిన.

34.

గీ. బురదతుడిచికొనుచుఁ బొక్కుచుఁజను దెంచి ! యతని గ్రుచ్చియెత్తి యాదరించి
పందిచేతఁబడక పఱచివచ్చినయట్టి ! పౌరుషంబుకొంత ప్రస్తుతించె. 35.

వ. అట్లు సేద తేటి తీరస్థితవటమహిరుహచ్ఛాయం జేరి భృత్యసహితంబుగా నందు
విశ్రమించియున్న యవసరంబున. 36.

చ. శునక మురొదనంబుగతి నూకర నాదముభంగి గార్దభ
స్వనమువిధంబునన్ బ్రబలనైరిభ రాసముపోల్కి దవ్వలన్
వినఁబడె రాక్షసాధమునివీనుల కెంతయు విందుసేయుచున్
ఘననిదంబు భూమిధరగహ్వరజాలము మాటుమ్రోయఁగన్.

37. ✓

శా. ఆనాదం బతఁడాలకించి మది నాహాయంచు భావించి చి
త్తానందంబున భృత్యునింబిలిచి నీవాచప్సడేతెంచును
స్థానంబారసి వేగ మాధ్వని ప్రభూతంబౌటకుంగారణం
బానందంబునఁ జేరఁబోయి కనిరమ్మ యెవ్వరట్లాచ్చిరో.

38. ✓

- క. ఆనాదము విన్నంత నె | మానసమున కెన్నరానిమమతజనించెన్
శ్వాననినాదమొ యొకఖర | యాననినాదంబొ వేగ నారసిచెపుమా. ౪౪.
- చ. అనవిని భృత్యుఁ డాక్షణమ యానతిఁగైకొని గట్టుడిగ్గి కా
శ్శను బెనుముండ్లు గ్రుచ్చుకొనలాగుచు మ్రొగ్గుచు వేగలేచుచున్
జనిచని డొంకముండ్ల మెయి సర్వముఁ జీరుకుపోవ నోర్చుచున్
బొనుపడుచున్న పాడుగుడిపొంతను మొద్దగుచాపరాతిపైన్. ౪౫.
- మ. కనియెన్ దానవదూత సూక్ష్మనయనన్ గాలాంతకాకార ని
ర్ధనజీవన్ ఖరవాణిఁ గీశసమవక్త్రన్ రక్తవర్ణాలకన్
గనదుద్యద్వసుధాధరాంచితవలగ్నన్ భూరినీలాధరన్
ఘనదేహన్ లసదుష్ప్రియాన విలసత్కాంతాకదంబాధమన్. ౪౬.
- చ. కనుఁగొని దైత్యుఁడెంగటికిఁ గ్రమ్మట నచ్చి యతండువల్కె నో
దనుజకులావతంసమ ముదంబున నీవటు నన్నుఁ బంపఁగా
ఘనమగుముండ్ల చెట్లనక కంకరరాళ్ళన కెంతదూరమో
చనిచని పాడుదేవళముచక్కిని నేను మహాద్భుతంబుగన్. ౪౭.
- స్త్రీ. వ్రేలుచన్నులు కొంత బిలమువెల్వడిక్రిందఁ జనుకొండచిలువలజంటగాఁగ
నేత్రాంతములనుండి నెవ్వడిఁ బటతెంచుకన్నీళ్ళు నెలయేటిగములుగాఁగఁ
గర్జరంధ్రంబులుఁ ఘనవక్త్రబిలమును రమణీయతరగహ్వరములుగాఁగ
గాత్రమంతట నిక్కుఘనరోమసంఘంబు ధాత్రీరుహములబృందంబుగాఁగఁ
గుటుచలౌ యెఱ్ఱవెండ్రుకగుంపులడరి | యడవిదహియించునట్టి దావాగ్నిగాఁగ
గొప్పపర్వతముకరణిఁ గూరుచున్న | పాలఁతిఁగంటిఁ బురాకృత పుణ్యమునను. ౪౮.
- వ. తదీయరూపాతిశయంబులు వివరించెద నాకర్ణింపుము. ౪౯.
- చ. చెడుగులనేటి యొక్కగుమిచేసి విధాతృఁడు గార్దభంబులన్
బుడమి సృజింప వానిమెయి భూరికురూపము చాలమిం బదం
పడి యొనరించెలొట్టియల వానికి మిక్కిలి కుస్వరంబు చే
పడమి నొనర్చె నేర్పుమెయి భామను రెండునుగల్గియుండఁగన్. ౫౦.
- చ. పవలునునుండు పెద్దమము పాడుగుణంబులు యాపుదాల్చి యీ
భువనములోనఁ గ్రుమ్మరఁగఁబుట్టినభీకరవిగ్రహంబు బాం
ధవనిచయంబునేచ వసుధాస్థలిఁగల్గిపిశాచభామ తా
భువిఁ జరియించుసంపదలముద్దియయక్క నెలంత యెంతయున్. ౫౧.

ఉ. చారునగంబులకొ, ధనువు, సంపెగపూవును, గెంపుఁ గూర్చి, సిం
గారపుఁజన్నులకొ, బొమల, ఘ్రాణము, వాతెఱఁ జేసి, బ్రహ్మ తా
వారక వానికర్కశత, వంకరఁ, బచ్చన, రక్తకాంతిఁ బెం
పారఁగఁ దీసి చేసె, మెయి, యారును, గన్నులఁ, గుంతలంబులుకొ. ౫౨.

చ. ఘనతరమధ్యభారమునఁ గంపమునొందెడునూచకాళ్లు పెం
పొనరఁ బిలుందులుం ఘనతనొందినఁ దాళఁగలేవటంచుఁ దా
వనరుహగర్భుఁ డెంతయును వంత మదిం దలపోసి సూక్ష్మలో
చనకుఁ బిలుందులు న్నిగుల సైకముగానొనరించె నేర్పునకొ. ౫౩.

గీ. కొమ్మగాదది మేటిపెద్దమ్మగాని । బాలగాదది యముచేతికోలగాని
కన్నెగాదది బలిసినదున్నగాని । నారిగాదది జనులకుమారిగాని. ౫౪.

గీ. అట్టి కన్నియయును నీవు ననఁగి పెనఁగి । కనరులేనట్టి మమతలఁ గలసిరేని
యెందునీత చెట్టుపయిఁ గోరిందతీఁగె । యల్లుకొనురీతిగా జె యోయమరవైరి. ౫౫.

చ. అని చెలికాఁడు తెల్పుటయు నాక్షణ మారజనీచరేంద్రుఁడున్
మనమున సంతసంబడర మానినిఁజూడఁగ మిత్రునెంటనే
చనియెను ద్రోవలోఁగలుగుసర్వమహీజలతావిశేషముల్
గనుఁగొనుచుకొ మృగావళులఁగాంచుచు డొంకలముండ్లఁజూచుచుకొ. ౫౬.

చ. కనుఁగొను సంగడిఁడ యదె గట్టుకుఁజేరువ గచ్చతీఁగ మిం
చినతమి గట్టిగా ముసిఁడిచెట్టును జాట్టుకయుండె మేలుమేల్
దనుజుకులాగ్రగణ్య నిను దారుణలీలఁ గవుంగిలించి యా
వనితయు నట్టులే మిగులవంతలఁబెట్టి కలంచు మీఁదటకొ. ౫౭.

క. తెప్పానపకాయలఁగను! ముప్పలబలుముండ్లఁ బెచ్చులూడెను సఖుఁడా
యప్పడఁతిచన్నుతిత్తులఁ । దప్పక నీవట్లుచీర తనరెడు నాథా. ౫౮.

క. చూడుమదె గార్దభాంగన । తాడనమొనరించె దనదుధవుని వయస్యా
చేడియ నిన్నునుసరసం । బాడెడునపు డిట్లుతన్ను నమరవిరోధి. ౫౯.

క. ఇటు లనోన్యంబును ము । చ్చటలాడుచు నేగియేగి చామను గుడిచెం
గటఁ గని మేనువడంకఁగ । నటనుటతో నిర్జరారి యనియెనుదనలోకొ. ౬౦.

ఉ. దీనిని నేనువేడినను దిట్టునొ కొట్టునొ లోనికేగునొ
మానిని బల్కిబట్టుటయు మంచిదిగాదని యూరకుండి నే
సూనశరార్తి నెక్కరణి స్రుక్కుడు నేవిధినైన నిప్పుడి
చానను గూడువాడనని చప్పుడునేయక మెల్లమెల్లఁగాకొ. ౬౧.

- చ. వెనుకకువచ్చి చేయొడిసి వేగనుబట్టిన లేచి దానవున్
గనుఁగొని కొమ్మ తానెడమకాలున ముందరిపండ్లురాలఁ దా
చినఁ దగనోర్చి నెచ్చెలియు ఛీయన వెండియుఁ గొఁగిలింపఁ జూ
చినఁ జెలి భీతి గర్భగుడి చేరెను దల్పులువైచి గొబ్బునన్. ౭౨.
- ఉ. అంతట దైత్యుఁడుం దలుపులల్లనగుద్దుచు నిన్నుఁగూడ కొ
క్కింతయుఁ దాళలేననుచు నేడ్చుచు లబ్బున మొత్తుకొంచు మి
న్నంతయుఁగూలి పైబడినయట్లు వితాకునఁగూరుచుండ నా
చెంతకుఁ దార్పుకత్తెయొకచేడియ నచ్చె మెలంతనారయన్. ౭౩.
- గీ. వచ్చి గుడిచెంతఁగూర్చున్నవారిఁగాంచిమీరు రక్తవర్ణాలక సైరిభాంగి
మర్కటానన పర్వతమధ్యభార । వనితనెందైనఁ గంటిరేయనుచునడుగ. ౭౪.
- ఉ. దాననభర్తవల్కు వనితా వినుమిచ్చటి కేను వేటకై
సేనలఁగూడినచ్చి గుడిచెంగట నేడ్చుచునున్నదాని నీ
వానతియిడ్డక్షణములన్నియుఁ గల్గినదాని నొక్కకీ
శాననఁ గాంచి కేలొకటనంటిన నీగుడిదూఁత నివ్వెఱన్. ౭౫.
- ఉ. అకనుదోయిసూక్ష్మతయు నాచనుతీత్తులమార్దవంబు నా
మైకతినత్వసంపదయు మానిని నేఁ గనుఁగొన్నయంత సే
సూకరగాత్రిపై మనసుసొచ్చెను నిక్కువ మెట్టులైన నా
కాకపివక్త్రుఁగూరిచి రయంబున నేలుము నీకుమొక్కెదన్. ౭౬.
- ఉ. ఎయ్యది యూరు దీనివిభుఁడెవ్వఁడు పుట్టిననంశమెద్ది పే
రెయ్యది యొంటిగా నిచటి కేటికివచ్చె నిటేడ్వఁ గారణం
బెయ్యది నాకుఁజెప్పఁగదవే కలరూపు కిటీంద్రయాన నీ
వెయ్యదిగోరినన్ సరగనిచ్చెద దానిని నన్నుఁగూర్చినన్. ౭౭.
- చ. అన నదివల్కు నోజనవరా ఖరగామినిరీతిఁ జెప్పెద
న్వినుము సుబుద్ధినాఁబరఁగునీయమభర్త యతండు రూపునన్
మనసిజుగెల్చు నైనఁ జెలి పల్లవసంగతి యెప్పుకోరు గ్ర
క్కునఁ బొరుగింటిపుల్లనగుకూరయుఁ దా రుచిగాదె యేరికిన్. ౭౮.
- ఉ. నిన్నటిరాత్రి యీమె యొకనీచభుజంగునిఁ గూడుచున్నచోఁ
గ్రన్ననవచ్చి వల్లభుఁడు కన్గొని క్లోపముతోడ వీఁడు నేఁ
డిన్నడిరేయి యొంటి మనయిల్లుచొరంగ నిమిత్తమేదియో
యున్నది యున్నయట్లు చెపు మూరకదాపక యన్న విన్ననై. ౭౯.

- గీ. బొంకుటకుఁ జేతఁగాక యీఅంకులాడి । నోర గుటకలు మ్రింగుచు నూరకున్నఁ
గాంచి కోపించి యొక పెద్దకఱ్ఱతోడ । వీపుబద్దలుగాఁగొట్టె వెలఁదినతఁడు. 20.
- ఉ. కొట్టిన మొత్తుకొంచు వడిగ్రుడ్డుల నీరొగిఁగ్రుక్కుకొంచుఁ బెన్
ఱట్టులఁబెట్టి వీధిబడి తాగతనంబునఁ బాటివచ్చి యీ
కట్టిడిఅంకులాడి తనకాపురమూడుటకోర్చి దేవళం
బట్టులుదూఁతుఁ గన్గొనఁగ నిట్టివెయకాఁగద జారినీగతుల్. 21.
- వ. అనికురంగగమన సవిస్తరంబుగా నామెఱుంగుబోడితెఱం గెఱింగించి తలుపుచేరి
యిట్లని పిలువందొడంగె. 22.
- ఉ. డాయనుభీతిఁబొంద మగఁడా యనుఁ దల్పులు తీయరాదె రం
డాయనుఁ బల్కవేమి చెవుడాయను సొమ్ములువెట్టు అంకుముం
డాయను వేగరావె మొఱడాయను లోపలఁజేరి యేడ్వ గా
డాయను సిగ్గుఁబూనుటిపుడాయను నెచ్చెలి మాటిమాటికిన్. 23. ✓
- తే. గొంతుపగులంగ వినువారి కెంతొచ్చెపులు । తడకలునుగట్ట నాలుకపిడచవాఱ
నెంతయాచ్చినఁ జెవిఁజొరనీకయుండె । దున్నపోతుపై వర్షంబు తొరఁగినట్లు. 24.
- చ. తడిసిననుల్కుకుక్కిగతిఁ దామ్రశిరోరుహ యంతకంతకుం
గడుబిగియంగఁజూచి తటకాపడి గుండెనుఱాయిపడ్డ వే
నడవఁగలేక గోతిదరినక్కతెఱంగునఁ గాచియున్నయా
చెడుదనుజుండు నెత్తికిఁకఁజేతులునచ్చెనటంచు రోఁజుచున్. 25.
- ప్ర. కొంతసేపు పాడుగుడిచెంతఁగూర్చుండి । రోదనంబుచేసి రోసి కూర్చి
తలుపుతీయుజాడఁ గల్గెనెనఁ గానక । విసిగి దూతఁగొంచు వెడలెగుడిని. 26.
- చ. అటువలె దేవళంబపుడె యాయమతోడను దానవేంద్రుఁ డు
త్కటమగుకిన్నతో వెడలి గార్దభగామినిమీఁదిప్రేమచేఁ
దటుకునఁబాయలేక నుడిఁదాలిమిఁ దాలిచి పొంతనిల్చి మి
క్కుటమగుడినభావమునఁ గూర్చిబయలడ్ప దూతి కిట్లనున్. 27.
- క. ఓసీ నను నీవిపుడీ । కానరనిభగాత్రితోడఁ గలిపెదవేనిన్
గానులపేరిచ్చెద నీ । యానకుఁడగినట్టిరొక్క మటులుండంగన్. 28.
- తే. అనిన నదియెంతపనియని యపుడె బయలు । దేటి దేవాలయంబును జేరఁబోయి
మెల్లఁగా మిత్రురాలిని మేలమొప్పఁ । బిలిచినంత నె యాజెంత తలుపుతీసె. 29.
- క. తలుపునుడిసినవెనుకను । బలుకులు చెవిలోనఁ గొన్ని బహురమ్యముగా
నలువొప్పఁగఁజప్పిన విని । యలఖరవాణియు విచారమంతయుఁదీఱన్. 30.

- క. చెలికత్తియతో గుసగుసఁ | బలుమాటునుమాటలాడి బహుధనమును సా
మ్ములు వలువలునుకొ రాక్షస | కులబాడబుఁ డియ్యనొప్పకొన్న సువార్తకొ. ౧౧.
- ఉ. తిన్నఁగ విన్నపిమ్మటను దీయనిమాటలు చెప్పి వానితోఁ
గ్రొన్ననవిట్టుకయ్యమునఁ గూడుట కుబ్బున సమ్మతించె నా
చెన్నఁటిదూతియు స్తరల శీఘ్రముగా దనుజాధమాధముకొ
దెన్నునఁగాంచి సర్వమునుదెల్పి సురాలయబాహ్యభూమికొ. ౧౨.
- తే. తోడుకొనివచ్చి గుడిలోన దూటుమనుచు | సైగచేసిన వాఁడును వేగఁజొచ్చి
తలుపు లోపలబిగియించి తగినయంత | గబ్బిలపు పెంటగమ్మునఁ గంపుకొట్ట. ౧౩.
- తే. ఉక్కులోనాపెతో సౌఖ్యమొందుచుండె | మిగులఁదనలోనగుటకలుమ్రొంగుకొనుచుఁ
జేతు లొండొంటితోఁజేర్చి దూతికయును | గడపముందటఁ గావలికాచుచుండె.
- తే. ఈకథానాయికయైనయిగురుఁబోఁడి | మగఁడుకొట్టినవీధులుమాటుమ్రోయఁ
బెద్దపెట్టున నేడ్చుచు వీడువెడలి | పోయి యెందునుగనరాకమాయమయిన. ౧౪.
- సీ. ఏనూతిలోపల నేగికూలెనొయంచు భయపడి మగఁడును బంధువులును
వీధివీధులవెంట వెదకుచుఁ బటతెంచి జూడలఁబట్టి యాపాడుగుడిని
జేరియచ్చోటను జిడుముపొక్కులు గోకుకొంచును గడపలోఁ గూరుచున్న
దూతికఁబొడఁగాంచి దుర్గార్గురాలై నయీలంజెముదిముండమూలమున నె
మనకు నిన్ని పాటులువచ్చెననుచుఁబలికి | యందఱునుజేరి యాదూతినంటఁగట్టి
నెమక సున్నములోనికి నెముకలేక | యుండ దంచిరి పిడిగుద్దులొకటఁబటపి. ౧౫.
- గీ. అటుపిదప నర్థచంద్రప్రహరములను | దానియబ్బితోడను జెప్పకొనుబంచి
వెనుక దేవాలయముతల్పు వేసియుంట | కాంచి లోపల నెవ్వరో కలరటంచు. ౧౬.
- క. ఊహించి తలుపులొక్కట | బాహుబలమొప్పగుంజి పగిలినమీఁదకొ
సాహసమున లోఁజొరఁబడి | దేహంబంతయుఁజెమర్ప దిగులున మూలకొ. ౧౭.
- గీ. ఒదిగివడఁకుచున్నయుష్మయానను రాక్ష | సాధమునిని జూచి యలుకతోడ
వీసెగుద్దులొకట వేనవేల్కురిపించి | కొప్పు జుట్టుఁ బట్టి గుంజియీడ్చి ౧౮.
- గీ. వెలుపలికిఁదీసికొనివచ్చి వీపుమీఁద | ముఖముమీఁదను మెడమీఁద ముక్కుమీఁద
మణుగుగుద్దులవాసలు నుచ్చుచూపి | పిండిపెట్టి రభాగ్యుని నిండుగాను. ౧౯.
- గీ. దెబ్బలకుఁదాళఁజాలక దితిజవరుఁడు | తిరుగఁబడి బండతనమునఁ దెగునచేసి
వారితోడను బోరాడ వడిఁగడంగ | వారలందఱు నాగ్రహవార్యవృత్తి. ౨౦.
- చ. తటుకునఁ జుట్టుముట్టి పదతాడనకూర్పరఘుట్టనంబులకొ
జిటిపొటిమొట్టికాయలను జేరలనిండినచెంపకాయలకొ

బటుతరముష్టిఘాతములఁ బల్లఱును నెవ్వదచల్లి దేహమం
తట రుధిరమ్ము గ్రమ్మఁ గట్టెదెత్తుని నెఱ్ఱనివానిఁ జేసినన్.

౯౨.

ఉ. తాళఁగలేక సొమ్మసిలి దానవుఁ డల్లనమూర్ఛవోవఁగా
బాలికబంధువుల్లని యభాగ్యుఁడు చచ్చెనటంచు నెంచి యా
భీలతఁ జాపలోపలనుబెట్టి యభాగ్యనిఁజుట్టికట్టి దే
వాలయపూర్వభాగమునయందలిగోతను వైచిరొక్కటన్.

౯౩. ✓

క. వైచి పురంబు తలారులు | చూచిన మోసంబునచ్చుఁ జూడకయుండన్
వేచననలె నని గొబ్బున | నాచంచలహృదయఁ గొంచు నరిగిరిపురికిన్.

౯౪.

న. అంత నిచ్చట.

౯౫.

గీ. విట్చరంబుతఱుమ వేఱచిపర్వడివచ్చి | గోతియందుదాఁగి కూరుచుండి
పందిగుంపులచట బయలనుదిరుగుచు | నునికిఁజేసి పయికిఁజనఁగనోడి.

౯౬.

క. భటులిరువురు గర్తమునం | దటునిటాపీక్షించుచుండి యదటునదనుపై
నటు దయ్యమువలె శవమొ | క్కటిపడిన న్నూర్చపొంది ఘటికాద్యయికిన్.

౯౭.

క. తెలివొంది కనులువిప్పడు | నలశవముం గదలఁజొచ్చె నాశూరులకున్
గళనళ మినుమడికాఁగను | బెళపెళయని చాపచుట్ట బిట్టుగ మ్రోయన్.

౯౮.

ఉ. అంతట నాభటద్వితయ మాత్తఁదలంకుచుఁ బైకిఁబోయినన్
గంతునవచ్చి ఘుర్గురము గ్రక్కునఁజంపునొ క్రిందనుండినన్
సంతసమాట దయ్యమిది చంపునొ యక్కట యేమిబుద్ధి యం
చెంతయుఁ జింతనొంది పనియేమియుఁ దోచకయుండ నింతలోన్.

౯౯.

గీ. చాపలోనుండి యునులార! చానకుండ | బంధములువిప్పి నన్నింత బ్రతుకఁజేయుఁ
డ నెడునాక్యంబు విననైన నానవాలు | పట్టి తమరాజాస్వరమాట నడి నెఱింగి.

౧౦౦.

గీ. కట్టు విప్పితీయఁ గాయంబునిండను | గాయములు చెలంగఁ గనులువిచ్చి
దైత్య నాథుఁడపుడు తనప్రాణభృత్యుల | యాననములఁజూచె దీనన్మత్తి.

౧౦౧.

క. అన్యోన్యముఖాలోకన | ధన్యత్వముఁ జెంది భటులు దనుజేంద్రుండున్
సన్మస్తభయభ్రాంతత | నన్యోన్యక్షేమహర్త లారసి రల్లన్.

౧౦౨.

క. ఆరసి తమకొదవినయా | ఘోరాపదలెల్లఁ బూసి కుట్టూపిటితో
ధారుణిలోఁగ్రమ్మఁదా | మీరీతిన్దలఁగఁ గనుట కలమంగనుచున్.

౧౦౩.

గీ. రాజు తమచెంతనున్న ధైర్యంబుకతన | బయలఁ దిరిగెడుకిటులకు ధయముపడక
విభునితోఁగూడి యాగోయి నెడలఁజూడ | జేమటకు రాజు కాల్వైత్రలేకపోయె.

- క. ఆస్తిభాగ్యబంధులు । చేసినయుపచారమహిమచేతను జరణం
బాసమయంబున దనుజా । గ్రేసరునకు వశముగాక కీలుతొలంగెన్. ౧౦౫.
- క. అదిగని సందేహింపక । సదుపాయధురీణులై నసద్భటవర్యుల్
ముదమునఁ బైకెక్కినృపున్ । సదమలగతి నీడ్చి రతఁడు శ్రమచేమూల్గెన్. ౧౦౬.
- శా. ఎంతో కష్టముమీఁద దైత్యవిభుఁ బైకిట్టిడ్చి యామీఁదటన్
నంతు ల్వెంబడి మోవనెంచి యదియున్ భారంబుగాఁదోఁచినన్
స్వాంతంబు ల్బలియింపఁ జింతిలి మహూపాయంబుఁ గన్పెట్టి య
త్యంతంబు న్నదిసంతసిల్లి గుడిచెంతంజేరి యొక్కుమ్మడిన్. ౧౦౭.
- క. పందిరిగడలనురెంటిన్ । సందిటఁ గొనివచ్చికట్టి సద్వాహనమున్
నుందరగతిఁ జేసి మహా । నందముతో రాజు నందు నయమొప్పారన్. ౧౦౮.
- క. శయనింపఁజేసి యిద్దఱు । దయతోడ న్నూపుపైనిఁ దద్వాహనమున్
గయికొని పరమపదంబున । కయి చేర్చుమహానుభావుకరణిని నృపునిన్. ౧౦౯.
- వ. వహియించి నృగయావినోదమహూత్సవంబు నిర్వర్తించి పునఃపురప్రవేశంబుచేయ
నవధరించు నవనీధవపుంగవుం బురవీధుల నూరేగించు మహావైభవం బపూర్వంబై
యుండె నాసమయంబున. ౧౧౦.
- సీ. అత్యద్భుతంబైన యావాహనంబును వీక్షించి కుర్కురవితతిమొలుగ
వీధివెంటనుబోవు విధవాంగనలుచూచి శవమని వెనుకకు సరగనరుగఁ
బయినుండిబాధచే వడిమూల్గుటాలించి తమచుట్టమని ఘూకతతులుచేరఁ
గ్రొత్తగా శవవాహకులునచ్చి రెందుండియని ప్రాంతవాహకు లడుగుచుండ
శ్వాననినదంబు మాగధస్తవముగాఁగ । విధవలభయస్వరములు దీవెనలుగాఁగ
ఘూకఘూంకారములువాద్యఘోషములుగ । నగరుచొత్తెంచెనాఁడెడునడిమిరేయి.
- వ. ఇట్లుపరమరహస్యంబుగా సంతఃపురప్రవేశంబుచేసి. ౧౧౧.
- ఉ. మంచముమీఁద దేహమిడి మాల్గుచు మాల్గుచు బాధనొందుచున్
జంచలదృష్టిఁ జూచుచును జారులకెప్పుడునిట్టిపాటులే
మించుగసంభవించునని మించువెత న్నదిలోఁదలంచుచున్
బంచత యింతకంటె బహుభంగుల మేలనుచు న్వేతంబడెన్. ౧౧౨.
- గీ. వైద్యులను బిల్వనంపించి వారిచేత । నౌషధంబులుచేయించి యక్కజముగ
బాధకుసహింపలేక యభాగ్యునృపుఁడు । మందుపట్టింపక శరీరమందొకింత. ౧౧౩.
- క. వరుసగ మొలయునుదలయును । శిరమును గరములును వాచి చెప్పంగఁ గపి
శ్వరులెవ్వారును నొల్లని । మరుదశమావస్థ నతఁడు మానకచెందెన్. ౧౧౪.

క. ధరణి నభాగ్యమహాసుర । చరితము విన్నట్టిపుణ్యచరితులకెల్ల
బరవనితారతిచెడునని । పరిహాసకుఁ డానతిచ్చెఁ బాండుసుతునకున్. ౧౧౬.

క. ధరణీజనమందారా । సురమునిగణనుతవిహార సుగుణాధారా
పరిభావితరిపువీరా । దురితనిచయఘనసమీర దుఃఖవిదారా. ౧౧౭

మాలి. అనుపమగుణసాంద్రా యాదవాంభోధిచంద్రా
జనఘననుతిపాత్రా సజ్జనాంభోజమిత్రా
వనధిక్రతవిహారా వల్లవీచిత్తచోరా
దనుజచయవిరామా దర్పితారాతిభీమా. ౧౧౮.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిజనవిధేయ కందుకూరి వీరేశలింగ
నామధేయ కల్పితంబయినయభాగ్యోపాఖ్యానంబను
హాస్యప్రబంధంబునందు సర్వంబును
నేకాశ్వాసము.

